

Special Tribute Shiur
in Memory of
Harav Ovadiah Yosef zt"l

TZA'AR BAALEI CHAIM - Teacher's Guide
A Responsum of Harav Ovadiah Yosef, zt"l

October 2013/Cheshvan 5774

TZA'AR BAALEI CHAIM**Is It Permitted to Watch a Bullfight?****A Responsum of Harav Ovadiah Yosef, zt"l****based on *Yechaveh Da'at* 3:61****Teacher's Guide**

On 3 Marcheshvan, 5774 (October 7, 2013), 850,000 people attended the largest funeral in Israel's history, mourning the loss of the beloved Rabbi Ovadiah Yosef, zt"l. He was a larger than life figure: brilliant, revolutionary, controversial, misunderstood, saintly, and, most of all, beloved.

"Rav Ovadiah" (as most referred to him)'s influence was most felt in the realm of halachah, by great scholars and by simple folk alike. The social and religious revolution he brought about almost single-handedly focused primarily on raising halachic consciousness among Sefardic Jewry. He left behind an oral and written halachic legacy that includes hundreds – maybe thousands – of public lectures to the masses, together with classic works of responsa, engaging the greatest scholars of the Jewish world.

One of those volumes – perhaps unique in the history of the responsa literature – preserves in writing the contents of his very popular weekly radio show, "Asei Lecha Rav" ("Make for Yourself a Rav"), where he addressed halachic topics in a way accessible to a broad audience. This Ner LeElef *Thinking Gemara* shiur is based on one of the chapters in the third volume of this work, *Yechaveh Da'at*.

In this shiur we will follow Rav Ovadiah's *teshuvah* (responsum) about a slightly offbeat topic – bullfighting. Through his response to an inquiry about whether it is permissible to watch a bullfight, he relates, in general, to how people should properly relate to animals. From this source, we can get a feel for his straightforward style and a taste of the broad range of sources he drew upon (Rav Ovadiah was known to have a photographic memory, and also had immediate access the contents of thousands of volumes in his massive library).

**THE
ANATOMY
OF THIS
RESPONSUM****Section I. Question: Is It Halachically Permitted to Go to a Stadium and Watch a Bullfight?****Section II. Foundations: Cruelty and Sensitivity to Animals****Section III. Related Issue: Is hunting permissible?****Section IV. The Answer: What do rabbinic sources teach us about attending a bullfight?****Section V. The Contrast: Should a Jew visit a zoo?**

Note: This shiur is not intended as a source of practical *halachic* (legal) rulings. For matters of halachah, please consult a qualified *posek* (rabbi).

The full text of this responsum as it appears in the standard edition of Yechaveh Da'at Volume 3:

סימן סו

שאלה: האם מותר מצד ההלכה ללכת לאיצטדיון לחזות במלחמת השוורים?

תשובה: הנה אין ספק כי עצם ענין מלחמת השוורים הוא בניגוד גמור לרוח תורתנו הקדושה, שהוא תרבות אנשים חסידים ואכזרים, אשר לא כאלה חלק יעקב, כמאמר חז"ל (ביבמות ע"ט). שלש מדות יש בישראל, ביישנים רחמנים גומלי חסדים, ונודע שאיסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, שלכן ציוותה התורה לפרוק המשא מעל חמורו של חבירו כשהוא רובץ תחת משאו. ולמדו מכאן בגמרא (בבא מציעא לא. ולב:) שאיסור צער בעלי חיים מדאורייתא. ובמסכת שבת (קכח:) אמרו, שבהמה שנפלה בשבת לתוך אמת המים, ואי אפשר לספק לה מזונותיה בעודה שם מפני שהמים עמוקים, מותר להניח כרים וכסתות תחת רגליה כדי שתעלה עליהם ויוכל להאכילה, ואף על פי שבוה הוא מבטל כלי מהיכנו, שיש בזה איסור משום סותר, כמו שפירש רש"י (בשבת שם, ובדף קנד:), וראה בתוספות שבת (דף מג רע"א). אף על פי כן התירו משום שאיסור מבטל כלי מהיכנו אינו אלא שבות מדרבנן, ואילו צער בעלי חיים אסור מן התורה, ואתי דאורייתא ודחי לדרבנן. וכן פסקו הרמב"ם (בפרק כה מהלכות שבת הלכה כו), והטור והשלחן ערוך (סימן שה סעיף יט). ואילו במצות מילה אף על פי שנכרתו עליה י"ג בריתות, לא התירו לעבור על איסור שבות כדי לקיים מצות מילה. וכמבואר ברמב"ם (פרק ו מהלכות שבת הלכה י), ובשלחן ערוך אורח חיים (סימן שז סעיף ה), גמצא שחששו רבותינו לאיסור צער בעלי חיים יותר משאר מצות. וכיוצא בזה מבואר בתוספות עבודה זרה (דף יא.) שאיסור צער בעלי חיים יותר חמור מאיסור לא תעשה של בל תשחית. ע"ש. וכאן מרעיבים ומצערין את השור לפני כניסתו לזירת האיצטדיון, ואחר כך מתגרים בו ודוקרים אותו בכלי זין, כדי שישתולל ויקפוץ לנגח בקרניו. ואילו רבותינו אסרו לאדם לאכול לפני שיתן לפני בהמתו לאכול, כמבואר בברכות (מ.). וסמכו על מה שנאמר ונתתי עשב בשדך לבחמתך, ואחר כך ואכלת ושבעת. וכן נפסק בשלחן ערוך אורח חיים (סימן קסז). ובגמרא בבא מציעא (פה.) אמרו, במעשה של רבינו הקדוש, שיש לרחם אף על שרצים טמאים, משום שנאמר ורחמיו על כל מעשיו, ושכל המרחם על בריותיו של הקדוש ברוך הוא, מרחמים עליו מן השמים, וניצול מיסורים.

ורבינו חיים בן עמר בספר אור החיים (בפרשת אחרי מות פרק יז פסוק יא) כתב, שאסור לנו להמית ולהרוג בהמה או חיה, שלא הותרה לנו אלא שחיטה לאכילת בשרה וכיוצא בזה, ואפילו שור שנגח והמית אדם, מיתתו רק על ידי סנהדרין של עשרים ושלשה. ע"כ. ובגדוד ביהודה תנינא (חלק יורה דעה סימן י), נשאל אם מותר לעסוק בציד חיות לשעשוע ולטיול, והעלה לאסור, הן משום שמביא עצמו לידי סכנה, והן משום שיש בזה אכזריות וצער בעלי חיים. וכן פסק בשו"ת שמש צדקה (חלק יורה דעה סימן יח וסימן נז). וראה עוד בעקרי הד"ט (חלק יורה דעה סימן א אות כ), ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חלק יורה דעה סימן קמד).

ולפי זה דעת לנכון נקל, כי הנכנס לאיצטדיון כדי לחזות במלחמת השוורים ומשלם דמי כניסה כאשר יושב עליו, חבר הוא לאיש משחית, ומסייע ידי עובדי עבירה, שאיסורו מבואר במשנה גימין (סא.). וכן במסכת עבודה זרה (דף נה.). וראה בשו"ת כתב סופר חלק יורה דעה (סימן פג), ובשו"ת בנין ציון חלק א (סימן טו), ובשו"ת משיב דבר חלק ב (סימן לא ולב), ובשו"ת מנחת שמואל (סימן כד). וביתר האחרונים. ובמסכת עבודה זרה (דף יח:), תנו רבנן, התולך לאיצטדיון או לכרקום, ורואה שם את הנחשים (הגו"ן בפתח), ואת החברים, הרי זה מושב לצים, ועליהם נאמר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חמאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו. ופירש רש"י, התולך לאיצטדיון, הוא מקום שמנגחים שם את השור, וכמו שאמרו בבבא קמא (לט.) שור האיצטדין שנגח אדם ומת, אפ"ן חייב מיתה, שנאמר כי יגח שור את איש, ולא שיגיהוהו. וכן אמרו עוד בגמרא עבודה זרה שם, דרש רבי שמעון בן פזי, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, אלו מייטראות וקרסאות של גוים, ובדרך חמאים לא עמד, שלא עמד בקניגיון, ופירש רש"י, קניגיון, צידת חיות על ידי כלבים, שכל מעשיהם לשם שחוק וטיול. וכיוצא בזה בחולין (ס.) וכי משה קניגי היה. ע"כ. ובאור זרוע הגדול חלק ב הלכות שבת (סימן פג אות יז) כתב, שכל הצד חיות על ידי כלבים לא יזכה לראות בשמחת לויתן, כמבואר במדרש רבה ויקרא (פרשה יג סימן ג). וכן כתב הרמ"א בהגה, אורח חיים (סימן שמו סעיף ב). וראה בשו"ת מהר"י מברונא (סימן עא).

ואמנם נראה שהדבר ברור להתיר ללכת לגן החיות להסתכל בבריותיו של הקדוש ברוך הוא, כי נפשו של אדם מתפעלת מאוד מראייתו מעשה ידיו של הבורא, כמאמר הכתוב: מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך, ואף על פי שבשו"ת ערוגת הבושם (חלק אורח חיים סימן לט) כתב לאסור בזה, ונסתייע מדברי הגמרא (שבת קמט.). וראה עוד בשו"ת פרי השדה חלק ג (סימן קעג). אולם נעלמו מהם דברי התוספות שבת במקומם, שלא נאסר אלא כשהצורות נעשו לשם עבודה זרה. וגם החילוק מבואר בין רואה סתם ציורים, לרואה בריותיו של הקדוש ברוך הוא חיות קטנות עם גדולות, רמש וצפור כנף וכו'. ובספר לקט יושר העיד על רבו הגאון רבינו ישראל איסרלן, בעל תרומת הדשן, שהלך בשבת כבדת ארץ לראות זוג אריות שהובאו לעירו ושער מקומו. ומרן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ב אות כב) סיפר שבהיותו בלונדון ביקר בגן החיות וראה שם חיות שונות ומשונות ונשר יפה מאוד בן מאה שנה. ובספרו מעגל טוב השלם הרחיב יותר הדיבור בענין זה. הרי לפנינו מעשה רב להתיר בזה. וכן שמענו על כמה גדולים חקרי לב, חסידים ואנשי מעשה שביקרו בגן החיות, ואין פוצה פה. אולם כל זה בהסתכלות בלבד במעשה ידיו של הבורא יתברך, אבל חלילה ללכת למקומות שמשתעשעים במעשה אכזריות על בעלי חיים, והגורמים להטביע באדם מדה רעה ומושחתת של אכזריות, ומשחית נפשו הוא יעשנה. ולא כאלה חלק יעקב. ולכן הדבר ברור שמצוה להודיע ברבים שלא ללכת למקומות כאלה. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

SECTION I The Question: Is It Halachically Permitted to Go to a Stadium and Watch a Bullfight?

Source 1. Yechaveh Da'at 3:61 - Question

Is it halachically permitted to go to a stadium and watch bullfighting?

שאלה: האם מותר מצד ההלכה ללכת לאיצטדיון לחזות במלחמת השוורים?

Why did Rav Ovadiah devote one of his Friday afternoon radio broadcasts to bullfighting? We do not know for sure, but we can suggest two reasons. First, it is likely that someone was probably planning a vacation to Spain, Portugal, or one of the South American countries where bullfighting is still not outlawed. On the one hand, this Jewish vacationer wanted to broaden his horizons and experience the local culture – but on the other, he did not want to compromise his observance of halachah. He therefore put forth the question to Rav Ovadiah, who realized that if one individual asked the halachah, many others might benefit from hearing the answer. Furthermore, the Rav uses the bullfighting issue as a springboard to discuss how the Torah directs us to relate to animals.

SECTION II Foundations: Cruelty and Sensitivity to Animals

Source 2. Yechaveh Da'at 3:61, p. 207 – Is bullfighting Jewish?

There is no doubt that the very concept of bullfighting is totally contrary to the spirit of our holy Torah. For [bullfighting] is the culture of sinners and cruel people, which is not the portion that God has given to Jacob, as our Sages say (Yevamot 79a), “There are three prominent character traits common to Jews: Jews are modest, compassionate, and act with kindness.”

תשובה: הנה, אין ספק כי עצם ענין מלחמת השוורים הוא בנגוד גמור לרוח תורתנו הקדושה. שהוא תרבות אנשים חטאים ואכזרים אשר לא כאלה חלק יעקב, כמאמר חז"ל (ביבמות עט ע"א) שלש מדות יש בישראל: ביטנים, רחמנים, גומלי חסדים.

Whereas the morality of bullfighting is debated in the modern ethical arena (see Additional Resources for an online debate on whether or not to ban bullfighting – Should it be outlawed as in Barcelona, or preserved as an art form, as in Madrid?), Rav Ovadiah has no doubts that it is cruel and not befitting the Torah's spirit and the Jewish character. What follows is the halachic basis for this:

Source 3. Yechaveh Da'at 3:61, p. 207-208 – How serious is the prohibition against cruelty to animals?

It is well-known that the prohibition against cruelty to living beings is of biblical level. This is why the Torah commanded removing the load from a friend's donkey if it is lying under its burden. The Gemara (Bava Metzia 31a-32b) derived from here that causing pain to animals is a biblical level prohibition.

וְנוֹדַע, שְׁאֵסוּר צַעַר בְּעַלֵּי חַיִּים
הוּא מִן הַתּוֹרָה. שְׁלֵכֵן צוֹתָה
הַתּוֹרָה לְפָרוֹק הַמָּשָׂא מֵעַל
חֲמורוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ כְּשֶׁהוּא
רוֹבֵץ תַּחַת מָשָׂאוֹ. וְלָמְדוּ
מִכָּאן בְּגִמְרָא (בְּבָא מֵצִיעָא
ל"א ע"א וּל"ב ע"ב) שְׁאֵסוּר
צַעַר בְּעַלֵּי חַיִּים מִדְּאוּרֵי־תָא.

There is a debate about whether causing pain to animals is a biblical level or rabbinic level prohibition. The following verse is behind the approach that it is a biblical level prohibition:

Source 4. Shemot 24:5 – Where does the Torah teach us not to cause pain to animals?

If you see your enemy's donkey lying under its burden would you refrain from helping him? You shall surely help along with him.

כִּי תִרְאֶה חֲמור שֹׁנֵאֲךָ רֹבֵץ
תַּחַת מָשָׂאוֹ וְחִדַּלְתָּ מֵעֹזֵב
לוֹ עֹזֵב תֵּעֹזֵב עִמּוֹ:

This is only one of many Torah sources supporting the approach that there is a biblical injunction against causing pain to animals. Rabbi Asher Weiss shlita, in Mincha Asher Devarim (see Additional Resources), counts no less than eleven possible sources cited by commentators supporting this approach. Some of them are: the biblical prohibition against having an ox and donkey pull a plowshare together (Devarim [Deuteronomy] 22:10); the prohibition against muzzling an ox while it threshes (Devarim 25:4); the angel asking Bilam why he hit his donkey three times (Bamidbar [Numbers] 22:32); and the biblical directive to “walk in God’s ways” (Devarim 28:9).

Rav Ovadiah cites another passage from the Talmud that supports this point. It states that it is permitted to transgress a rabbinic Shabbat prohibition in order to prevent causing pain to an animal.

Source 5. Yechaveh Da'at 3:61, p. 207-208 – How serious is the prohibition against cruelty to animals?

In Tractate Shabbat (128b) they (the Sages of the Talmud) said that if an animal fell on Shabbat into a water canal, and the water is too deep to feed it while still there, it is permitted to

וּבְמִסְכַּת שַׁבָּת (קכ"ח ע"ב)
אָמְרוּ, שֶׁבְהֶמָּה שֶׁנִּפְלָה בְּשַׁבָּת
לְתוֹךְ אֲמַת הַמַּיִם, וְאִי אֶפְשָׁר
לְסַפֵּק לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ בְּעוֹדָה שָׁם

place cushions and covers underneath its feet to raise the animal up so they can feed it. Even though this transgresses one of the Shabbat laws in rendering a “vessel” (a usable object, in this case meaning the cushions and covers) unusable – which is a derivative of the prohibition against destroying, as Rashi explained (in the passage in Shabbat 128, and on 154b), and see the Tosafot in Shabbat (43a) – still they permitted this, because the prohibition against rendering a vessel unusable is only a rabbinic prohibition, whereas causing pain to animals is biblically prohibited. The biblical prohibition here takes precedence over the rabbinic one. Thus ruled the Rambam (Shabbat 25:26), the Tur and the Shulchan Aruch (Orach Chaim 305:19).

מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם עֲמוּקִים - מוֹתֵר
לְהַנִּיחַ כָּרִים וְכִסְתוֹת תַּחַת רִגְלֶיהָ
כִּדִּי שֶׁתַּעֲלֶה עֲלֵיהֶם וַיּוּכַל
לְהֵאָכִילָהּ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁבִּזָּה הוּא
מִבִּטּוֹל כָּלִי מִהִיכָנוּ, שֶׁיֵּשׁ בָּזָה
אִיסוּר מִשּׁוּם סוּתֵר, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ
רֶשִׁי" (בְּשַׁבָּת שָׁם /קכ"ח/ וּבְדָף
קנ"ד ב) וְיֵאָדָה בְּתוֹסְפוֹת שַׁבָּת (דף
מ"ג ריש ע"א). אֵף עַל פִּי כֵן,
הִתִּירוּ מִשּׁוּם שֶׁאִיסוּר מִבִּטּוֹל כָּלִי
מִהִיכָנוּ אֵינוֹ אֶלָּא שְׁבוּת מִדְּרַבָּנָן,
וְאִילוּ צָעַר בְּעֲלֵי חַיִּים אִסוּר מִן
הַתּוֹרָה, וְאֵתִי דְאוֹרִיזָתָא וְדַחֲי
לְדְרַבָּנָן. וְכֵן פָּסְקוּ הַרְמְב"ם
(בְּפָרָק כ"ה מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת הִלְכָּה
כ"ו), וְהַטּוֹר וְהַשֵּׁלֶחֶן עֲרוּךְ /אוֹרֵחַ
חַיִּים/ (סִימָן ש"ה סְעִיף יט).

Source 6. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208 – Contrasting Cruelty and Sensitivity

But here [bullfighting], they starve and pain the animal before it gets into the arena in the stadium. After that, they provoke it and prod it with weapons, so it will go wild, jump, and gore with its horns. Our rabbis, in contrast, prohibited eating a meal before feeding one's animal, as is explained in Berachot 40a. They based this on the verse (in the Shema) that first says, “I will place grass in your field for your animal,” then “You should eat and be satisfied” (Devarim 11:15). This is a halachic ruling that appears in Shulchan Aruch Orach Chaim 167.

וְכֵאֵן מְרַעֲבִים וּמַצְעִרִים אֶת
הַשּׁוֹר לִפְנֵי כְּנִיסָתוֹ לְזִירַת
הָאִיצְטִדִּיּוֹן, וְאַחֵר כִּף מִתְגָּרִים
בּוֹ וְדוֹקְרִים אוֹתוֹ בְּכָלִי זֶיז, כִּדִּי
שִׁישְׁתּוּלֵּל וַיִּקְפֹּץ לְנִגְחַת בְּקַרְנָיו.
וְאִילוּ רְבוּתֵינוּ אָסְרוּ לְאָדָם לֶאֱכֹל
לִפְנֵי שִׁיתֵּן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ לֶאֱכֹל,
בְּמִבְּאֵר בְּבִרְכוֹת (מ' ע"א), וְסִמְכוּ
עַל מָה שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ
לְבְּהֶמְתֶּךָ, וְאַחֵר כִּף וְאָכְלָתָּ
וְשָׂבַעְתָּ. וְכֵן נִפְסַק בְּשֵׁלֶחֶן עֲרוּךְ
אוֹרֵחַ חַיִּים (סִימָן קס"ז).

There is some dispute about whether feeding one's animals before eating has the force of law or is a pious custom (middat chassidut). The Rambam (Hilchot Avadim 9:8) seems to maintain that it is a pious custom, whereas later authorities (Magen Avraham in Orach Chaim 167:18, Mishnah Berurah in 167:40 and others) uphold the approach that it has the force of halachah. One should, therefore, feed pets – who are dependent on their owner for food – before eating (see Additional Resources for an article about halachot relating to pets).

Moreover, another Talmudic sources urges us to show kindness even to the lowest of animals.

Source 7. Yechaveh Da'at 3:61, p. 407 – One must show kindness to even the lowest rodent.

In the Gemara in Bava Metzia (85a) the rabbis said, in the anecdote about our Holy Rabbi [as the Talmud refers to Rabbi Yehudah the Prince], that one should have mercy even over impure rodents, for it says (Tehillim 145:9), “His mercy spreads over all of His works.” Anyone, that story teaches, that has mercy over God’s creatures is shown mercy from Heaven and saved from suffering.

ובגמרא בבא מציעא (פ"ה ע"א)
אמר, במעשה של רבינו הקדוש,
שיש לרחם אף על שרצים
טמאים, משום שנאמר ורחמיו
על כל מעשיו ושכל המרחם על
בריותיו של הקדוש ברוך הוא,
מרחמים עליו מן השמים, ונצול
מסורים.

Here is that anecdote:

Source 8. Bava Metzia 85a – The Holy Rabbi, the Calf, the Maidservant, and the Rodent

There was a calf that was being led to slaughter. It moved away and inclined its head towards Rabbi [Rabbi Yehudah the Prince] and cried [as if to say, “Please do not let them slaughter me!”]. He said to the calf, “Go. That was what you were created for.” They said [in Heaven], “Since he [Rabbi] did not show mercy, let him experience suffering.”

דהוא עגלא דהו קא ממטו
ליה לשחיטה. אזל, תליא לרי
שיה בכנפיה דרבי וקא בכי.
אמר ליה, “זיל, לכך נוצרת.”
אמרי, “הואיל ולא קא מרחם
ליתו עלה יסורין.”

Rebbi’s suffering went away through a different episode. One day, his maid was sweeping the house. There were some baby weasels on the floor and she swept them out. Rabbi said to her, “Leave them. It says (Tehillim 145:9), “His mercy spreads over all of His works.” They said [in Heaven], “Whoever is merciful will receive mercy from Heaven.”

ועל ידי מעשה הלכו. יומא
חד הוה קא כנשא אמתיה
דרבי ביתא. הוה שדיא בני
כרכושא וקא כנשא להו.
אמר לה, שבקינהו, פתיב,
“ורחמיו על כל מעשיו.”
אמרי: הואיל ומרחם נרחם
עליה.

Sometimes a person needs to feel pain himself to learn sensitivity to others.

Until now, we have laid down the foundations of the Jewish approach to relating to animals. Cruelty, causing any pain to animals, is prohibited; sensitivity is mandated. Bullfighting is not a Jewish sport. What about hunting?

SECTION III Related Issue: Is Hunting Permissible?

Source 9. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208 – When is it permitted to kill an animal?

Rabbi Chaim ben Atar, in his book Or Hachaim (in his commentary on Parshat Acharei Mot in Vayikra [Leviticus] 17:11), writes that it is prohibited to kill or put to death any domesticated or wild animal. For all that is permitted to us is slaughtering for the sake of eating meat, and the like. Even an ox that gored and killed a man can only be put to death through a ruling of a Sanhedrin court of twenty-three judges.

וּרְבִינוּ חַיִּים בֶּן עֶטֶר בְּסֵפֶר אֹר
הַחַיִּים (בְּפֶרֶשׁת אַחֲרֵי מוֹת פָּרֶק
י"ז פָּסוּק י"א) כְּתוּב, שְׁאֵסוּר לָנוּ
לְהַמִּית וְלַהֲרֹג בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה,
שֶׁלֹּא הַתֹּרָה לָנוּ אֲלָא שְׁחִיטָה
לְאֲכִילַת בִּשְׂרָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה,
וְאִפְּלוּ שׁוֹר שֶׁנִּגְחַ וְהַמִּית אָדָם,
מִיתָתוֹ רַק עַל יְדֵי סְנֵהֲדְרִין שֶׁל
עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עַד פֶּאֶן.

Here are the biblical verses where this law appears:

Source 10. Shemot 21:28-29 – What must be done to an ox that kills a person?

28. And if a bull gores a man or a woman and [that one] dies, the bull shall surely be stoned, and its flesh shall not be eaten, and the owner of the bull is clear.

29. But if it is a [habitually] goring bull since yesterday and the day before yesterday, and its owner had been warned, but he did not guard it, and it puts to death a man or a woman, the bull shall be stoned, and even its owner shall be put to death [See Rashi, who explains that this refers to a Heavenly punishment that can be erased by means of the payment noted in the next verses].

(כח) וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ
אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמָת סָקוּל
יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת
בָּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשׁוֹר נָקִי:

(כט) וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא
מִתְמַל שְׁלֹשָׁם וְהוּעַד
בְּבָעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ
וְהַמִּית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר
יִסְקַל וְגַם בָּעָלָיו יוּמָת:

The first Mishnah in Sanhedrin teaches that the ox is only put to death upon the decision of a court of twenty-three judges.

From here we proceed to the question of hunting.

Source 11. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208 – Is hunting permissible?

The Noda Biyhudah (Part II Yoreh Dei'ah 10), he (Rabbi Yechezkel Landau of Prague, 1713-1793) was asked if it is permissible to hunt animals for sport and entertainment. He concludes that it is prohibited, both because the hunter endangers himself, and because it

וּבְנוֹדֵעַ בִּיהוּדָה תְּנִינָא (חֶלֶק יוֹרָה
הַעֲזָה סִימָן י'), נִשְׁאַל אִם מוּתָר
לְעִסּוֹק בְּצִיד חַיּוֹת לְשַׂעֲשַׁע
וּלְטִיּוֹל, וְהָעֲלָה לְאֵסוּר, הֵן מִשּׁוּם
שֶׁמִּבְּיָא עֲצָמוֹ לִידֵי סִכָּנָה, וְהֵן
מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אֲכֻזָּרוּת וְצַעַר

involves cruelty and causing pain to animals. The author of Responsa Shemesh Tzedaka ruled likewise (Yoreh Dei'ah 18 and 57). See also the work Ikrei Hadat (by Rabbi Daniel Tirani, Yoreh Dei'ah 1:20), and Responsa Yehudah Ya'aleh (Asad Yoreh Dei'ah 164).

בְּעֲלֵי חַיִּים. וְכֵן פָּסַק בְּשׁו"ת
שְׁמֶשׁ צְדָקָה (חֵלֶק יוֹרֵה דְּעָה סִימָן
י"ח וְסִימָן נ"ז). וְרָאָה עוֹד
בְּעֲקָרֵי הַד"ט (חֵלֶק יוֹרֵה דְּעָה
סִימָן א' אוֹת כ'), וּבְשׁו"ת יְהוּדָה
יְעֲלֶה אֶסְאֵד (חֵלֶק יוֹרֵה דְּעָה סִימָן
קס"ד).

The Noda Biyhudah relates to five halachah-related problems with hunting for sport: causing pain to animals, destructiveness, endangering one's self, established Jewish custom, and immorality. Endangering one's own self is clearly prohibited. Theoretically, says the Noda Biyehudah, one could wiggle out of the prohibition based on causing pain to animals, destructiveness, and custom: It is possible that when the animal is killed, and not tortured, this does not fall under the category of causing an animal pain. It is also possible that if you keep the animal's hide, killing it is not considered destructive. Furthermore, perhaps there is no clear custom dictating that Jews do not engage in hunting; it was simply not done, but a custom was never established to the effect that hunting would imply a transgression. However, in addressing the morality of hunting the Noda Biyhudah speaks in strong tones:

Source 12. Responsa Noda Biyhudah Part 2, Yoreh Dei'ah 10 – Is it permissible to hunt for sport?

Up until now we have spoken from the vantage point of the letter of the law. However, in truth, I am amazed at the matter itself. We only find the title, "hunter" with regards to Nimrod (Bereishit [Genesis] 10:9) and Esav (Bereishit 25:27). But this is not the way of Abraham, Isaac, and Jacob ... And how can an Israelite actively kill an animal motivated by no need other than enjoying spending his time involved in hunting?

עַד כֹּה דִּבַּרְנוּ מִצַּד הַדִּין:
וְאִמָּנָם מֵאֵד אֲנִי תִמְנָה עַל גּוֹף
הַדְּבָר. וְלֹא מִצִּינּוֹ אִישׁ צִיד רַק
בְּנִמְרוֹד וּבְעֵשָׂו. וְאֵין זֶה דְּרָכֵי
בְּנֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב ...
וְאֵיךְ יָמִית אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי בְּיָדֵים
בְּעֲלֵי חַיִּים בְּלִי שׁוּם צֹרֶךְ רַק
לְגִמּוֹר חֲמֻדַּת זְמָנוֹ לְהִתְעַסֵּק
בְּצִידָה ?

Hunting, says the Noda Biyhudah – and to a still greater degree the above-mentioned Or Hachaim – is prohibited, and runs entirely contrary to the Jewish ethic.

[Some later commentators are surprised that the Noda Biyhudah did not cite the passage in Avodah Zarah 18b that Rav Ovadiah will mention later in Source 15.]

SECTION IV The Answer: What do Rabbinic Sources Teach us About Attending a Bullfight?

Source 13. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208 – What does the halachah say about buying a ticket to watch a bullfight?

Based on the above it is clear that one who enters a stadium to watch a bullfight, and pays the entrance fee that they charge, is a “partner to a destructive person” (paraphrasing Mishlei [Ecclesiastes] 28:24). He is aiding and abetting sinners, which is prohibited, based on the Mishnah in Gittin (61a). See likewise Tractate Avodah Zarah (55a), Responsa Binyan Tzion (by Rabbi Yaakov Ettlinger, Germany 1798-1871, Part I, 15), Responsa Meishiv Davar (by Rabbi Naftali Tzvi Yehudah Berlin, Lithuania, 1816-1893, Part II, 31-32), Responsa Minchat Shmuel (Rabbi Shmuel Weiss of Tomashov, Responsum 24), along with other later authorities.

וּלְפִי זֶה דְּעֵת לְנִבּוֹן נֶקֶל, כִּי הַנִּכְנָס
לְאַיִצְטִדִּיּוֹן כְּדִי לַחְזוֹת בְּמִלְחָמַת
הַשְׂוֹרִים וּמִשְׁלֵם דָּמֵי כְּנִיסָה
כְּאִשְׁרֵי יוֹשֵׁת עָלָיו, חֵבֶר הוּא לְאִישׁ
מִשְׁחִית, וּמִסְיִיעַ יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה,
שְׂאֵסוּרוֹ מְבוֹאֵר בְּמִשְׁנֵה גִיטִין
(ס"א ע"א). וְכֵן בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה
זָרָה (דף נ"ה ע"א).
וְרֹאֶה בְּשׁו"ת כְּתָב סוֹפֵר חֵלֶק
יֹרֵה דָּעָה (סִימָן פ"ג), וּבְשׁו"ת
בְּנִין צִיּוֹן חֵלֶק א' (סִימָן ט"ו),
וּבְשׁו"ת מְשִׁיב דָּבָר חֵלֶק ב' (סִימָן
ל"א ו"ב), וּבְשׁו"ת מְנַחֵת
שְׂמוּאֵל (סִימָן כ"ד). וּבִקְטָר
הָאֲחֵרוֹנִים.

Not only is it prohibited to sin; it is even prohibited to assist, support, and facilitate others in sin. This principle, the subject of the sources Rav Ovadiah cites in the above source, is referred to as *mesayeia bidei ovrei aveirah* – aiding another in sin.

Source 14. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209 – What does the Talmud say about watching gladiators in a stadium?

And in Tractate Avodah Zarah (18b) we learn, “The Rabbis learned that one who goes to a stadium or castra [a Roman arena] and sees the sorcerers and enchanter is considered [as participating in] a gathering of scoffers. Concerning them it is written (Tehillim [Psalms] 1:1), ‘Fortunate is him who did not walk in the counsel of the evildoers, did not stand in the path of the sinners, and did not sit in the gathering of scoffers. Rather, his entire desire is God’s Torah.’” Rashi explains that “one who goes to a stadium” refers to the place that they incite an ox to gore (a Roman amphitheater, where gladiators were pitted against wild animals) as they said in Bava Kamma (39a), “If a ‘stadium ox’ gored a person and the person was killed, the ox does not receive the

וּבְמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (דף
י"ח ע"ב), תִּגְנוּ רַבָּנִין: הָהוּ
לֶךְ לְאַיִצְטִדִּיּוֹן אוֹ
לְפָרְקוֹם, וְרֹאֶה שֶׁמֶ אֶת
הַנִּחְשִׁים (הַנּוֹ"ן בְּפִתְחָה),
וְאֶת הַחֲבָרִים, הָרִי זֶה
מוֹשֵׁב לְצִים, וְעָלִיהֶם
נֶאֱמַר “אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא הִלָּךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים,
וּבִדְרֹךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד,
וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב, כִּי
אִם בְּתוֹרַת ה' חָפְצוֹ.
וּפָרַשׁ רַש"י: הַהוּלָךְ
לְאַיִצְטִדִּיּוֹן, הוּא מְקוֹם
שֶׁמְנַגְּחִים שָׁם אֶת הַשּׁוֹר,

death penalty. The source for this is that the Torah says (when in Shemot 21:28 it talks about the ox who gored and killed a man and then gets put to death), 'When an ox will gore a man,' (implying that the motivation to gore originates in the ox itself) indicating that they do not incite the ox to gore (like they do in the stadium)."

וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּבִבְא
קָמָא (ל"ט ע"א) "שור
הַצֵּטְרִין שֶׁנִּגְחַח אָדָם וְנָמַת,
אֵינוֹ חַיִּיב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר,
'כִּי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ',
וְלֹא שֶׁיִּגְחִיחוּהוּ.

Source 15. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208 – What does the Talmud say about hunting?

They similarly say there in Tractate Avodah Zarah (18b), "Rabbi Shimon ben Pazi expounded: 'Fortunate is one who did not walk into the counsel of the evildoers' – this refers to the theaters and circuses of the gentiles, 'did not stand in the path of the sinners' – he did not stand in the contest of wild beasts." Rashi explained that kenigyon refers to dogs hunting wild beasts, which was done exclusively for entertainment and sport. Similarly, this expression appears in Chullin (60a, discussing the variety of rare animals Moshe taught the people about as he went through the laws of kashrut), when it asks (rhetorically), "Was Moshe a hunter (that he had familiarity with rare animals)?" In the Or Zarua Hagadol (Part II, Laws of Shabbat, 83:17) the author writes, "Anyone who hunts animals using dogs will not merit the joy of the Leviathan [at the feast of the righteous in the World to Come], as it is explained in Midrash Rabbah (Vayikra 13:3). The Rema quotes this in Shulchan Aruch Orach Chaim (316:2). See also the Responsa of the Mahari of Bruna (71).

וְכֵן אָמְרוּ עוֹד בְּגִמְרָא עֲבוּדָה
זָרָה שֶׁם דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּן פִּזִּי, אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא הָלַךְ בְּעֶצֶת רָשָׁעִים, אֱלוֹ
טִיִּיטְרָאוֹת וְקִרְקָסָאוֹת שֶׁל
גוֹיִם, וּבִדְרֹךְ חֲטָאִים לֹא עָמַד,
שֶׁלֹּא עָמַד בְּקִנְיָנוֹ, וּפִירֵשׁ
רַשִׁי, קִנְיָנוֹ, צִידַת חַיּוֹת עַל
יְדֵי כְלָבִים, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם
לְשֵׁם שְׂחוק וְטִיּוֹל. וְכִיּוּצָא
בְּזָה בַּחֲוִילִין (ס' ע"א) וְכִי
מִשָּׁה קִנְיָנִי הָיָה ע"כ.
וּבְאֹר זְרוּעַ הַגָּדוֹל חֶלֶק ב'
הַלְכוֹת שֶׁבֶת (סִימָן פ"ג אוֹת
י"ו) כְּתֹב, שֶׁכָּל הַצֵּד חַיּוֹת עַל
יְדֵי כְלָבִים לֹא יִזְכֶּה לְרֵאוֹת
בְּשִׂמְחַת לְוִיָּתָן, כְּמִבְאָר
בְּמִדְרַשׁ רַבָּה וִיקְרָא (פְּרָשָׁה
י"ג סִימָן ג'). וְכֵן כְּתֹב
הַרְמָ"א בְּהִגָּה, אוֹרַח חַיִּים
(סִימָן שט"ז סְעִיף ב').
וְרָאָה בְּשׁו"ת מַהְר"י מְבִרֹנָא
(סִימָן ע"א).

Rav Ovadiah has now answered his question. Buying a ticket and watching a bullfight in a stadium is prohibited. Bullfighting itself involves cruelty, causing pain to animals, and needless killing. Supporting this activity by buying a ticket involves the prohibition against supporting sinful activity, and sitting in the stands is referred to in the Talmud as a gathering of scoffers, a *moshav leitzim*.

What do you think Rav Ovadiah would say about watching a bullfight on television or seeing a video of one?

SECTION V The Contrast: Should a Jew Visit a Zoo?

Source 16. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209 – Is it permitted to visit a zoo?

However, it seems clear that it is permitted to go to a zoo to look at the creations of the Holy One, blessed be He. For a person's soul is very moved by seeing the works of God's hands, as it says (Tehillim 104:24), "How great are Your works, God! All of them were made with wisdom. The world is full of your possessions." [I believe this is permitted,] in spite of that which is stated by Responsa Arugat Habosem (Orach Chaim 39, by Rabbi Moshe Greenwald, Hungary 1853-1910), who prohibits this practice, supporting his approach with a quote from Shabbat 149a. See also the Responsa Pri Hasadeh (3:173, by Rabbi Eliezer Deitch, Hungary 1850-1916). Those two authors, however, did not pay attention to the Tosafot's comments in the passage in Shabbat they quoted – that the images are only prohibited if they were made for idolatrous purposes. It also makes sense to distinguish between seeing mere pictures and seeing God's actual creatures, "small and large animals, crawling animals along with winged birds (based on Tehillim 104:25)."

וְאִמְנָם נִרְאָה שֶׁהִדְבֵּר בְּרוּר
לְהַתִּיר לְלֶכֶת לְגַן הַחַיּוֹת
לְהִסְתַּכֵּל בְּבְרִיּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, כִּי נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם
מִתְפַּעֶלֶת מְאוֹד מִרְאֵיתוֹ מַעֲשֵׂה
יָדָיו שֶׁל הַבּוֹרָא, כְּמֵאמַר
הַכָּתוּב: מַה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה'
כּוֹלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה
הָאֶרֶץ קִנְיָן, וְאֵף עַל פִּי
שִׁבְשֻׁי"ת עֲרוּגַת הַבּוֹשֶׂם (חֵלֶק א'
וְרַח חַיִּים סִימָן ל"ט) כְּתֵב
לְאַסּוֹר בְּזֶה, וְנִסְתַּיֵּעַ מִדְּבָרֵי
הַגִּמְרָא (שִׁבְת קמ"ט ע"א).
וְרִאֵה עוֹד בְּשׁו"ת פְּרִי הַשָּׂדֶה
חֵלֶק ג' (סִימָן קע"ג). אוֹלָם
נִעְלָמוּ מֵהֶם דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת
שִׁבְת בְּמִקּוֹמָם, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֲלֵא
כְּשֶׁהֻצְרוּת נַעֲשִׂי לְשֵׁם עֲבוֹדָה
זָרָה. וְגַם הַחֲלוּק מְבוֹאֵר בֵּין
רוֹאֶה סֵתֵם צִיּוֹרִים, לְרוֹאֶה
בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
חַיּוֹת קְטָנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, כְּמֵשׁ
וְצִפּוֹר כָּנָף וְכו'.

Rav Ovadiah quotes two authorities who were asked whether it is proper to go to a circus in order to make the blessing one recites over seeing rare animals – Baruch Meshaneh Habriot, "Blessed be He who Varied His Creatures." In his more expanded discussion in Yabia Omer 4 Orach Chaim 20, Rav Ovadiah points out that both authorities seem to be addressing a more circus-like setting. They therefore cite the passage noted above, prohibiting visiting a circus. (Question for discussion: Would a modern Barnum and Bailey-style circus fall under this category?)

Rav Ovadiah clearly refers to a zoo, not a circus. However, his critique focuses on their citing a passage in the Talmud prohibiting gazing at images of animals. The problem with comparing visiting zoos to this citation is two-fold. Firstly, it prohibits images, not the animals themselves; and secondly, it prohibits (according to Tosafot) only those images made for idolatrous purposes.

It should be noted that those two halachic authorities also allude to the need for a Jew to make sure that he only participates in gatherings that will not force him or her to compromise the Torah's standards of modesty.

Source 17. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209 – Two great rabbis who visited zoos.

And in the book Leket Yosher, the author testifies about his Rav, the great Gaon, our Rabbi Yisrael Isserlein, the author of the Responsa Terumat Hadeshen, to the effect that he walked a great distance on Shabbat to see a pair of lions that were brought to his city. And our Master the Chida, in the book Midbar Kedeimot (II, 22), tells that when he was in London, he visited a zoo and saw a variety of interesting and strange animals, including an eagle that was reputedly one-hundred years old. In his book Maagal Tov, he expands upon this. Behold, we have powerful halachic evidence that visiting a zoo is permitted, because we know that a great rabbi did. We have also heard likewise about a number of great and wise men, men of great piety and good deeds, that visited a zoo, and none objected.

ובספר לקט יושר העיד על רבו הגאון רבינו ישראל איסרלן, בעל תרומת הדשן, שהלך בשבת כבדת ארץ לראות זוג אריות שהובאו לעירו ושער מקומו. ומרן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ב' אות כ"ב) ספר שבהיותו בלונדון בקר בגן החיות וראה שם חיות שונות ומשונות ונשר יפה מאוד פן מאה שנה. ובספרו מעגל טוב השלם הרחיב יותר הדבור בענין זה. הרי לפנינו מעשה רב להתיר בזה. וכן שמענו על כמה גדולים חקרי לב, חסידים ואנשי מעשה שבקרו בגן החיות, ואין פוצה פה.

Here is that quote in the Chida's own words, where he describes his visit to the Royal Menagerie in the Tower of London.

Source 18. Midbar Kedeimot Bet 22 – The Chida shares his experiences seeing rare animals in London.

And I, the young one, saw in the Tower of London strange, scary, animals, almost more powerful than lions, bound with iron cables. I also saw there a very beautiful eagle that they said was a hundred years old; this was even written in their books. I also saw a crossbreed from a lioness and a cat – it bore the form of a beautiful cat, but had the strength of a lion, and needed to be bound by a number of iron cables in a dark and dreary place. There were also a number of types of animals from America.

ואני הצעיר ראיתי במגדל לונדריס חיות משונות מבהילות ותקיפות כמעט יותר מאריות וקשורות במשא כבלי ברזל. ושם ראיתי נשר יפה מאוד ואמרו שהיה לה מאה שנה, וכך כתוב בספריהם. גם ראיתי חתול ממזר מלביאה וחתול, הוא צורת חתול יפה מאוד, אף יש לו גבורת האריה. והוא קשור בכמה כבלי ברזל במקום חשוך וערפל חתול-תו. ועוד שם כמה מיני חיות מאמריקא.

Rav Ovadiah concludes by repeating his contrast between the elevating experience a person can have by visiting a zoo and appreciating God's works, and the morally crippling experience he should avoid by not going to watch a bullfight.

Source 19. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209 – Conclusion

However, the only thing that is permissible is looking at the works of the Creator's Hands, may He be blessed. But God forbid that one should go to the places where they play cruel games with animals and cause them to implant within a person the bad and corrupt trait of cruelty; he will become one who destroys his soul with his own hands (based on Mishlei 6:32). This is not the portion that Jacob has been given. Therefore, it is clear that it is a mitzvah to publicize that it is prohibited to go to such places. To those who listen it will be pleasant, and upon them will come a blessing of goodness.

אולם כל זה בהסתכלות בלבד
במעשה ידיו של הבורא יתברך,
אבל חלילה ללכת למקומות
שמשתעשעים במעשה אכזריות
על בעלי חיים והגורמים
להטביע באדם מדה רעה
ומשחת של אכזריות, ומשחית
נפשו הוא יעשנה. ולא כאלה
חלק יעקב. ולכן הדבר ברור
שמצוה להודיע ברבים שלא
ללכת למקומות כאלה.
ולשומעים ינעם ועליהם תבוא
ברכת טוב.

**CLASS
SUMMARY****Summary of the Responsum**

Chapter 61 of Rabbi Ovadiah Yosef of blessed memory's Yechaveh Da'at (Volume 3) discusses a question of whether going to see a bullfight is halachically permissible. In developing his response, Rav Ovadiah addresses how the Torah wants a Jew to relate to animals in a number of areas.

Cruelty and Sensitivity to Animals

There is a biblical level prohibition against cruelty to animals, referred to as *tza'ar baalei chaim*. One of the biblical sources demonstrating the biblical origin of this prohibition commands helping a friend's donkey that is burdened by a heavy load. A Talmudic passage permits transgressing one of the rabbinic Shabbat prohibitions in order to facilitate feeding an animal stuck in a water canal. A Jew should cultivate the character trait of compassion and should certainly avoid cruelty. Bullfighting is a serious violation of this prohibition.

Not only is cruelty prohibited, but we are commanded to be sensitive. Before eating, we must feed the animals under our care. Though there is some dispute over whether this is a pious custom or a law, it is certainly reflective of the proper way to relate to animals.

Hunting

The Or Hachaim Hakadosh shows how severely the halachah looks at killing an animal. Even an animal that gored a person and killed him can only be put to death by the verdict of a Sanhedrin with twenty-three judges. The Torah (reluctantly) permits slaughtering an animal for meat (according to detailed rules). That is the exception, not at all the rule.

When asked by a wealthy Jew about whether the Torah permits hunting for sport,

the Noda Biyhudah answers with a clear “No.” It is certainly against the spirit of the Torah, which characterizes Nimrod and Eisav as hunters, and it is also halachically prohibited for it involves endangering oneself. The Noda Biyhudah says that for argument’s sake, the hunter might be able to avoid the prohibition against cruelty if the animal feels no pain and dies instantly, and might also avoid the prohibition against being destructive, because he is benefiting from the activity. However, he ends with a clear message: Jews should not hunt for sport.

Watching a Bullfight

Because bullfighting is prohibited, it follows that one who buys a ticket and watches a bullfight is *mesayeiya bidei ovrei aveirah*, being supportive of and facilitating sinners. Furthermore, Talmudic sources describe sitting at a stadium and watching animal fighting as a *moshav leitzim*, an assembly of scoffers. Even watching a bullfight from the comfort of one’s home is clearly wrong.

Visiting a Zoo

Visiting a zoo, on the other hand, is not only permitted, but encouraged. Through seeing the wonders of God’s creatures in a peaceful and respectful setting, one deepens his connection with God. On this point, Rav Ovadiah argues with two late nineteenth century halachic authorities who seemed to have prohibited visiting a zoo. He also brings evidence from two of our all-time greatest halachic luminaries, Rabbi Yisrael Isserlein and the Chida. The Terumat Hadeshen took a long walk on a Shabbat to see a pair of lions brought to his city, and the Chida visited the Royal Menagerie in the Tower of London and saw an assortment of rare animals gathered from throughout the world.

Conclusion: Bullfighting – both participating and watching – is prohibited, as is hunting for sport and entertainment. Jews should be sensitive to animals, not cruel to them. Visiting a zoo, on the other hand, is permitted and encouraged.

ADDITIONAL RESOURCES Rav Ovadiah, zt”l, has an additional responsum about visiting a zoo in Yabia Omer Part 4, Orach Chaim 20. It includes a more in-depth debate with the Arugat Habosem and Pri Hasadeh.

“*Ratzon Hatorah*,” by Rabbi Asher Weiss, shlita, in Minchat Asher Devarim (Hebrew), includes a list of eleven citations from Rishonim and Acharonim on why causing pain to animals is a biblical law, even though the Torah does not directly state, “You should not cause pain to animals.”

“Cruelty to Animals: Halachos of Tzaar Baalei Chayim,” by Rabbi Yehoshua Pfeffer, is an in depth article that covers the foundations of this prohibition, along with a number of areas of practical halachah, including animal experimentation, killing annoying insects, killing animals to relieve them of their pain, along with some of the topics dealt with here. It is available online at:

<http://www.dinonline.org/2011/09/13/cruelty-to-animals-halachos-of-tzaar-baalei-chayim/>

“Halachic Perspectives on Pets,” by Rabbi Chaim Jachter, deals with a whole range of halachic issues that arise concerning pets: whether one should own a pet at all; how Shabbat laws impact on having and caring for a pet; what implications Pesach might have; neutering; and using guide dogs in the synagogue. It is available online at: http://www.daat.ac.il/daat/english/halacha/jachter_1.htm

Rabbi Ari Enkin's Shu"t Hashulchani includes three relevant articles in English on pages 212-218: “Tza'ar Baalei Chaim;” “Hunting;” and “Going to the Zoo.” It presents a straightforward, easy-to-read summary of these topics with clear citations.

The International Debate Education Association has a section of its website devoted to the pros and cons of banning bullfighting. It pits the following three arguments:

- “Bullfighting is an art-form and an important cultural tradition;”
- “Bullfighting is no more harmful than the alternatives for bulls and cows;” and
- “Bullfighting is economically important for some regions,”

Against these three:

- “Bullfighting is a form of animal torture;”
- “Harming animals for entertainment is immoral;” and
- “Bullfighting is too dangerous to humans to justify.

The material is available online at:

<http://idebate.org/debatabase/debates/sport/house-believes-all-nations-should-ban-bullfighting>